

LA REVISTA

ANY I
NUM. I

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: CARRER ZURBANO, 6

Suscripció trimestral, 1 pta. — Número solt, 20 cèntims

MAIG 15

1915

EN l'esclat de la nostra renaixença, quan tantes empreses se compleixen i una labor harmònica i varia és realitzada, se fa més trist de veure com cada nova temptativa de publicació periòdica s'esvaeix i gairebé cap senyal ne resta. Nosaltres no venim a omplir cap buit, ni creiem que la necessitat d'una revista es deixi sentir per donar impulsió al nostre moviment intel·lectual. Els corrents de la nostra literatura tenen prou abundor i força per donar a l'estrany la sensació d'una tasca que avança cap a la seva plenitud.

En dir LA REVISTA sabem que se'ns pot acusar de pretenciosos, com si volguéssim dir que la nostra és la única que ha de tenir eficàcia. Per nosaltres, solament té valor l'assolir en cada cosa un grau més pur de dignitat, i així no cerquem amb aquesta publicació la declaració absoluta i professoral de les valors del nostre temps ni la definició de l'art de la terra nostra, sinó fer de l'un i dels altres una afirmació serena. En el bell espectacle que a tots ens és ofert de les coses, volem dir el que sentim i el que pensem, sense altre finalitat directa que el plaer de dir-ho. Perxò fem LA REVISTA, la nostra, esperant més de les nostres obres i del plaer de complir-les que del jui dels homes.

No ens escauria, doncs, de prometre res, i tant ens lligaria sotmetre'ns als altres com a nosaltres mateixos. I la sola unitat que podem acceptar és la de l'esperit que mou la nostra fe, i només a la dignitat de l'esperit fem jurament de fidelitat.

No venim a donar regles a ningú sinó a pensar en les que cal que harmonitzin el nostre treball. No volem ser mai un exemple sinó una donada per aquell qui faci una tasca semblant.

Però tompoc acceptariem la diversitat irresponsable. No fem recapte de benevolences. No diem: dins LA REVISTA tothom hi cab. *Tothom* és l'enemic major de l'intel·ligència.

LA REVISTA n'ajuntarà els amics, esperant que ella ens en farà conèixer de nous. Si s'esdevingués que fóssim sempre els mateixos, cap repte se'ns podria fer, perquè hauriem fet declaració, des del començament, de la nostra actitud. Ni de la modestia fem professionalitat ni fem bandera de la immodestia. Demanem el respecte i oferim ser dignes amb nosaltres mateixos; polits amb els altres, sense fer arma de l'hostilitat ni un recer de la reserva i de l'anònim.

En tres pensaments de Goethe podem definir la nostra posició. Es el primer: «La veritable escola preparatoria és l'escola mateixa». Es el segon: «Es inútil de combatre allò que és vulgar, perquè resta eternament igual». I és el tercer: «Tot allò que viu se forma una atmosfera entorn».

LA PREMSA CATALANA

I. - LA LLENGUA

A Catalunya se publiquen uns cent setanta periòdics, entre diaris i no diaris. La meitat d'ells, amb poca diferència, estan redactats en llengua catalana. N'hi ha alguns de bilingües. La majoria dels qui estan redactats en llengua castellana, publiquen sovint treballs en català.

Emperò, aquestes dades, de les quals sembla deduir-se que la llengua catalana té en la premsa nostra un lloc almenys igual al de la llengua castellana, són enganyoses. La proporció en el nombre de periòdics no és la mateixa que en el nombre dels llurs llegidors. Per tot Catalunya s'escampen els diaris de Barcelona; i és sabut que, tret de dos, són escrits en castellà. El tiratge total de la premsa catalana en castellà es enormement superior al de la premsa catalana en català. D'altra banda, entren cada dia a Catalunya molts milers de periòdics madrilenys. Aquest nodriment moral que és el periòdic dels nostres dies, el reben en llengua estranya més del noranta per cent dels llegidors catalans.

Constitueix aqueix fet una forma de vasallatge que Catalunya pateix. Es un dolor i és una vergonya. La preponderància, dins la nostra patria, del periòdic i del llibre castellans, ens converteix espiritualment en una colònia. No podem resignar-nos a tal estat de coses. Hem de lluitar contra d'ell. Hem de mantenir davant d'ell una constant revolta interior, que ens dugui a treballar pel restabliment d'aquella *plenitud d'imperi* que per al nostre idioma demanava En Prat de la Riba en son discurs presidencial de la Mancomunitat de Catalunya.

II. - LA PREMSA DE FORA DE BARCELONA

Ens proposem tractar, en aquest article, el cas especial dels periòdics de fora de Barcelona. Sempre ens ha semblat necessària l'existència d'una nombrosa i forta premsa comarcal. A Catalunya els periòdics abunden. Però la seva qualitat és deficient. L'afany de publicar periòdics, la deria d'escriure-hi, revelen en els catalans una energia que, si fos ben encarrilada, produiria resultats excel·lents.

Dos tipus de periòdics ens cal distingir: el diari i el no diari. En les localitats de mitjana i petita població, les diferències entre'ls dos tipus són molt menors que en les grans ciutats.

L'informació té en els diaris d'aquestes una importància cabdal; en els periòdics no diaris de caràcter polític l'informació gairebé no existeix, i el seu lloc està ocupat pels articles doctrinals i les notes i comentaris d'actualitat. A fora, els diaris i els no diaris acostumen a donar igual importància a l'informació, especialment a la menuda informació local. Un altre caràcter distintiu: la premsa comarcal concedeix una part major a la literatura. Versos i contes hi apareixen freqüentment.

III. - ELS DIARIS

Fora de Barcelona se publiquen una trentena de diaris. Entre ells no hi ha més que cinc diaris catalans.

El camp d'acció dels diaris comarcals és estret, i per això la llur vida és migrada. Quasi cap cobreix les despeses. Tot diari d'aquests se troba davant un doble problema: Qui el pagarà? Qui l'escriurà? I sols és possible la solució per un doble sacrifici: el d'una personalitat o d'una colla d'amics que el paguen i el d'uns quants voluntaris que el redacten sense retribució.

S'ha de reduir, doncs, el cost de l'impressió i de la redacció. D'això en venen dos mals: presentació lletja, contingut pobre. Grans anuncis de recurs omplen quotidianament columnes i planes. Feta excepció de la crònica local, els articles, gasetilles i telegrams són retallats d'altres diaris. De vegades succeeix que l'única cosa original que hi ha en aquests diaris és el paper.

Quasi sempre la publicació d'un diari respon a un interès de partit. Un agrupament polític d'influència, un personatge local, un diputat, un simple cacic, volen tenir el seu diari propi per als menesters polítics i sobre tot electorals. Quan se tracta d'un agrupament d'homes d'idees, el diari representa un noble esforç. Però sovint no té altre objecte que inserir solts encomiàstics per les gestions del digne diputat o de l'il·lustre capítol provincial, i ostentar les grosses lletres de la candidatura en temps d'eleccions. L'activitat de tals diaris és intermitent. Fora lògic que apareguessin a temporades, que fossin cometes electorals. Entre temps, se veuen obligats a anar reeditant les informacions de la premsa de Barcelona i Madrid, i els articles dels llurs respectius orgues polítics centrals, amb l'afegiment de copioses errades d'impremta.

En petites ciutats catalanes apareixen tres, quatre o cinc diaris locals. Amb prou feines

hi ha lloc per un, i entre tots han de partir-se alguns centenars de subscriptors. L'ideal, en aquest punt, seria que no hi hagués més que un sol diari en cada una d'aqueixes ciutats, un diari d'informació i d'interessos locals i comarcals, no empadronat a cap colla política, dirigit per un periodista de professió, on tinguessin acolliment totes les veus de la localitat i de la comarca. Per a la política, n'hi hauria prou amb setmanaris, que podrien esdevenir diaris en els períodes electorals.

IV. - ELS SETMANARIS

No trobarem, probablement, ciutat o vila catalana que no tingui entre sos veïns dos o tres homes capaços de fer un setmanari seriós i ben escrit. No-res-menys, una part dels nostres setmanaris fan vera llàstima. Per què? Perquè aquells homes que podrien fer-los bé no s'en cuiden, i abandonen la feina d'omplir setmanalment la fulla al primer desenfeinat que s'ofereix.

D'altra banda, patim a Catalunya el flagell de la grafomania, aquí molt més estès que enlloc del món. Són molts els qui es pensen

que per escriure en els periòdics n'hi ha prou amb saber de lletra. Entre'ls catalanistes aquesta preocupació fa força mal. Ha dit un distingit escriptor català, que en els primers temps de la nostra renaixença, ésser patriota consistia en fer versos, generalment dolents. Encara avui existeix qui creu que entre les obligacions que el patriotisme imposa hi ha la d'ésser poeta o escriptor.

Al nostre parer, la premsa comarcal hauria de tenir un caràcter tot diferent de la premsa barcelonina, puix és completament diversa la missió que li pertoca. Ara pot remarcar-se una nociva tendència a imitar les seccions dels diaris de la capital. Així veiem aparèixer cada dia noves seccions d'*Ecos* i de *Glossari* (1). Creiem que no és aquest el camí millor. Un periòdic comarcal ha de tenir fesomia pròpia. No ha d'ésser com un diari de Barcelona en petit. La premsa barcelonina tampoc és, per cert, gaire bon model...

A. ROVIRA I VIRGILI.

(1) A propòsit: quan començarem a escriure bé aquest mot i els seus germans *glossa*, *glossar*, *glossador*, als quals se eleva injustament una s?

LES VALORS DEL NOSTRE RENAIXEMENT

I. LA NOSTRA POSICIÓ ACTUAL

De vint anys cap a aquesta banda se parla del renaixement de Catalunya com d'un moviment de temps ja començat i que ara arriba al grau primer de la seva maduresa definitiva. Contra'ls qui així pensen cal dir que no és pas el nostre moment una fixació de forces, ni encara és assolida aquella claretat de judici que deixa veure, neta de boires, la via feta. Som tot just en el bell començar. Ens havíem imaginat pot-ser, de tant dir-ho i tornar-ho a dir, que a la nostra terra començava aquella plenitud del còs que ha fet la seva creixença; i que res dels altres havíem d'envejar perquè tot lo bo ja ho teníem. Crèiem que movia el nostre cor el mateix corrent de la sang llatina que mou a França i a Itàlia, com si la llarga interrupció que separa el nostre segle xv del nostre noucents no hagués estada. Crèiem que en el nostre esperit hi neixien les mateixes vibracions que senten les nacionalitats on la tradició no ha sofert un atur de segles. El tremp de la nostra vitalitat ens feia creure que de sobte un impuls ens era vingut, que ens ajudava a omplir ràpidament la buidor de tot aquell temps que romangué Catalunya sense con-

ciència de sa força. Ho donàvem tot per fet quan només havíem començat a llucar les belles empreses a complir, i una clara llunyania espiritual se'ns descobria.

Així, quan se parla del Renaixement català, el seu primer període se situa en la restauració dels Jocs Florals, a mitjans del segle xix. I en l'obra d'en Victor Balaguer o d'en Frederic Soler s'hi vol veure una contribució, ja prou personal, a l'evolució literària per distingir-la i donar-li un caient propi. Fins al noucents la literatura a Catalunya no és sinó la primera vacil·lació necessària per orientar el sentit del seu moviment. És una tasca preparatòria, és la fadigosa i lenta labor que obre un camí. Com en tota evolució literària, hi ha en la nostra, bells moments, breus clarícies del que amb el temps ha de esdevenir. Se senyalen les línies ocultes en la barreja dels elements, en la matèria grollera i encara sense forma. Se crea poc a poc, treballlosament, la llengua, amb meravelloses clarianes d'intuïció com els treballs d'en Marià Aguiló, amb reculades, amb lluites inútils, amb angunioses recerques. És una tasca de fer i desfer la que omple tot el nostre vuitcents.

Ara, tota la valor del moment que vivim és la de la consciència que tenim de la nostra posició en el món i en el temps. Se'ns fa més clar de veure el que era ahir una troça de cent fils, embullada. Comencem a destriar-los, un per un, i la reconeixença del que som en realitat no minva gens la nostra joia i el nostre orgull. Tenim la joia més gran que's pugui sentir: la de trobar-nos en l'inici d'una cosa que ha d'ésser gran i forta, i la d'ajudar-hi amb tot el nostre desig de perfecció i amb la nostra voluntat de bellesa. Se'ns revela el geni de la nostra llengua, avui humil i esquerra, sofrint de la grolleria d'aquest i de la mesquinesa de l'altre, amb la vergonya de sa pubertat. I tenim l'orgull de pensar que la llengua nostra ha d'ésser la més bella del món, i que en ella res hi podrà haver que no hi tingui expressió pura, i res podrà viure en nosaltres que no sigui contingut en ella.

Som una terra nova, tenim davant nostre un camí tot just començat, és massa petit el nostre passat per lligarnos-hi com un pes mort. Tot el d'ahir que sigui viu no cal que ho diguem que és d'ahir; prou que's farà sentir. La fórmula més digna de la tradició és la de perllongar el seu esperit en el moviment dels còssos joves, continuar-la en la tasca de renovació.

Diem que el renaixement català comença en el noucents com una evolució plena i harmònica, perquè abans no «haviem sentit com ara aquest sò, aquest ritme, aquesta modulació», aquesta vigoria que fan de Catalunya una força diversa de les altres nacionalitats llatines i perquè fins al noucents el catalanisme era més aviat una cosa exterior, declamatoria, sentimental. Amb el noucents disminueixen les cites històriques en la proporció mateixa que creixia el nostre sentiment de catalanitat. No's recordaren tan sovint els noms de Pau Claris, o de Pere IV, de Rafael de Casanova o de Clemència Isaura. Les creuades, els castells, les runes, les comtesses, i el serraí ja no eren els temes històrics més preats. La línia eixuta de les nostres muntanyes i la llum viva de la nostra mar donaven a la poesia l'aire d'un cant nou. L'elegia esdevenia íntima, no ja patriòtica. Els pins i les oliveres deixaven d'ésser símbols perquè els ulls nostres els contemplessin purament, i amb la sang tranquil·la. El noucents significa el retorn a la realitat, la fi del període sentimental, inici de la nostra consciència.

Per això diem que abans del noucents no's pot parlar de Renaixement, encara. Amb la poesia flouresca i la filosofia del *Brusi*, les

dugues columnes del vuitcents, no renaixia res del que s'havia soterrat i adormit en el segle xv. En la poesia de'n Damàs Calvet o de l'Adolf Blanch no renaixia l'esperit d'En Jordi de Sant Jordi i de l'Auzias March, sinó que's continuava més aviat el corrent coetani de la lírica castellana, donada aleshores als mateixos motius d'història i de llegenda. En tota la prosa dels novel·listes del segle xix no s'hi desperta el foc que en el Somni de Bernat Metge s'era adormit. El moviment literari del vuitcents tingué la valor de reviscolar la llengua entumida, i de fer fixar el caient del pensament nostre per l'influència que la llengua té en la reflexió, fent que poc a poc se comencés de pensar en català àdhuc quan s'escrivia.

Per una mal entesa amor a les nostres lletres, s'havia caigut en un defecte d'afirmació excessiva. Se parla de la novel·la catalana, del teatre català, del pensament català amb una mica de fè dogmàtica. Es arribat el moment de una primera revisió de valors, revisió provisional, en el sentit de reaccionar contra la nostra sentimentalitat, de fer un esforç per conèixer millor la nostra posició en el món. No som encara arribats a un grau de cultura prou alt per fer una integral i exacta revisió. Solament podem ara pendre l'obra que abans de nosaltres és realitzada, i sotmetre-la a les noves valors que acceptem avui dia. Cal no avergonyir-nos de si molta cosa del que havíem enlairat ha d'ésser posat en un nivell inferior, si algunes de les valors que ja no gosàvem discutir han d'ésser negades. De totes les monotonies, diu Joubert, la de l'afirmació és la pitjor. Afirràvem sempre perquè sí. I això que encara hi hà qui troba en nosaltres el defecte contrari, el de la negació sistemàtica del que és nostre, el menyspreu dels propis elements de la nostra vida espiritual. Però aquestes negacions prenen per fonament afirmacions gairebé sempre arbitràries. Se prenía lo mediocre com exemple per ofendre lo nou, lo jove, lo fort. Es contra lo mediocre contra lo que cal anar, contra lo que és no més que una mitja afirmació. I de totes les mitges afirmacions la que més mal ens ha fet ha estat la de dir que'l nostre renaixement té més de seixanta anys de vida, quan tot just no ha arribat als vint, quan és encara el còs jove l'escors del qual no és fixat encara, com el d'aquell Mercuri de bronze, a Florencia, anomenat «L'idolino», que amb un gest tranquil avença la mà dreta com si demanés i no sapigués ben bé el que vol.

ALEXANDRE PLANA.

LES CONCIENCIES NACIONALS I LA GRAN GUERRA

Obrim en el pròxim quadern i amb «La defensa del Mediterrani en la gran guerra» una secció especial consagrada a recollir el que més interessant ens sembli del comentari que entre nosaltres desvetlli, no tant la guerra com el desbordament i torbació de les consciencies, engendrada per la guerra.

Succeeix, però, que en les grisors intel·lectuals i en l'encesa de passió no sempre noble que tal crisi engendra, no arriben al públic ni als que se li avencen en les espirituals inquietuts, nombre de fets actuals, o de processos pretèrits que poden ajudar a la comprensió i al judici dels moments presents. Així pensem aportar documents, arrencats al llibre, al periòdic o a la personal especulació sobre les consciencies nacionals avui en lluita, convençuts, és clar, que una tasca tal, ha de ser per força episòdica, fraccionaria, i fins partidista, però també que cal fer-ne la base de tota consideració, que no volgüem

veure amb vergonya abolida del nostre pensament pel mer pas del temps, o pel canvi de les coses materials.

Tot això, no cal dir-ho, sense oblidar la nostra modalitat política catalana i nacionalista, i els problemes que l'actual moment li planteja. Potser obrar així ens porti a consideracions que semblaran a primera vista ocioses, però la nostra fe en la vitalitat de les idees, en el moment que devenen forces, perquè les sent una massa d'homes, no pot enganyar-nos i en certa manera fem nostre el mot de Carlyle, que ni una rajola de la immensa ciutat de Londres s'ha fet sense esser projecte i pensament d'un home.

Si volem conèixer el món, és doncs en primer terme, per a poder plasmar de nou la base ideològica que les generacions successives posen—i en això se diferencien—a l'imponderable sentimental de «Patria» que les relliga.

DEL VERITABLE CRONISTA

En aquest món no hi passa més que allò que'ls homes volen que passi. A tots els fets que esdevenen i han esdevingut, hi col·labora una funció de voluntat humana: volició expressa, consentiment, oblit, incuria, indiferència. Res interessa als homes altrement, com la llur propia voluntat, manifestada en cada cas per efecte o per defecte. Es que no hi ha trivial (anècdota de la vida múltiple) sens un batec de les ales eternes.

Milers de gèneres i d'amors, de passions i de voluntats acumulades, han degut ésser perquè aquesta criatureta mocegada d'un goç visqués ara entre nosaltres i per a nosaltres, vinguda del fons dels temps. I ¿com no extreure, també, del goç traïdor, un abundós allionament i experiència? No podrieu pas donar-me un fet divers on no es pogués estudiar-hi el pecat original, i tots els problemes del món present.

No és doncs la diversitat joguina dels fets, sino la virtualitat humana, el joc de voluntats, ço que atén el veritable Cronista del fet divers. En veritat, pel veritable Cronista, el fet divers no existeix pas.

Ço qui passa al voltant nostre, carn de segles és. El fet divers d'avui és demà pedra d'història. No hem de correspondre a la tendror de lo novell i divers, amb voladica banalitat de comentari. Siguin els nostres

ulls, ulls de quatre-cents anys. L'art del qui ensenya i analisa una entre cent mil periòdiques ocurrences, és el de qui sab fer lliscar la corretja damunt la politja morta i mira i remira el gran teler parat, de dins i de fora.

Nostres paraules mateixes, són fumera fonèdica mentres no obren damunt la voluntat nostre o dels altres. De les paraules vanes i ocioses, memoria humana no n'és servada.

Sigui el verb del Cronista digne del fet divers, i tinguin ses paraules, també, garanties d'eternitat. El veritable Cronista ha de saber desplaçar-se en l'espai i situar-se fora del temps. Tan clar i tan dur el seu judici, com el fet judicat; perquè sigui igualment la paraula seva carn de segles i pedra d'història.

Caurà dins l'avenc de la perpetua oblidança aquell la paraula del qual no mogui en cap sentit la voluntat dels contemporanis. En això coneixereu el veritable Cronista: que partint del fet divers d'avui influirà sobre els seus contemporanis preparant la calitat del fet divers de demà.

El qui aquesta influencia no emani, callar deu. Sinó, davant dels fets inesborrables, permanents, les seves paraules sí que no seràn més que un fet-divers, fos i dissipat en la diversitat mateixa.

R. RUCABADO.

LA CACERA D'ENEES I DIDO (LLIB. IV)

A l'entretant, l'Aurora se llevava surgint de l'Oceà, amb sa caballera de claretat; ja surt el més selecte jovent de casa llur; hom aparella filats subtils, parany, amples venables; genets massilians surten amb impetu, gran res de cans, que'l quest de salvatgina saben seguir. Esperen a la porta de la cambra la reina qui s'hi estava habillant, els primats cartaginesos. Sonant de peus, insigne d'or i púrpura, s'està el bell palafre qui l'escumosa brida mastega. Al cap darrer, solemne s'avança la regina acompanyada de gran seguici, amb clàmade sidonia d'orla pintada, embolcallant-la tota: l'aljava és d'or, i sos cabells s'anuen amb or; i és d'or aiximateix la fibula aon és pres el seu vestit de porpra. I va avançant l'acompanyada frigia i Ascani alegre; Enees formosíssim més bell que cap, als caçadors s'ajunta, i el seu seguici an el seguici d'ella. Com quan se'n va de l'hivernenca Sicília i les corrents del Xant el déu Apol·lon, i fa camí vers la materna Delos, dances restaura; en mescladica bullen a l'entorn dels altars Driops i Crètics i els pintats Agatirs: ell camina pels salts del Cint, i de fullatge tendre se'n fa corones, i les belles ones ciny dels cabells i amb un llaç d'or los nua; en son muscle ressonen les satgetes. Par a ell en bellesa anava Enees: rellú amb tanta honor sa faç egregia. Després que arribats foren a les altes muntanyes i en els caus de salvatgina; vetaquí que llançades de la roca del cim, cabres orades correueren rost avall, rost avall; per l'altra banda, per les obertes praderies, cèrvols en llur polsosa fuita s'aglomeren en bells ramats i deixen les muntanyes. L'infant Ascani fa cavalleries gentils amb son cavall per la planura; ara els uns deixa, i suara els altres; voldria entre les besties temoregues topar-se amb un senglar fumant d'escuma, o amb un lleó baixat de la muntanya. A l'entretant, el cel amb tronadica

se començà a torbar i una gran pluja els trons segueix, mesclada amb calamarsa. El corteig tiri i el jovent de Troja i el nét d'Anquises i la diva Venus, corrents d'ací i d'allà, per les masies se posen a cobert; de les muntanyes violents els torrents se precipiten. Dins la mateixa cova se soplugen el capitost Trojà i la reina Dido. La Terra i Juno pròvida donaven totduna la senyal; els llamps fulgiren, i el cel encobridor d'aquest connubi... Sobre'l coval les Ninfes udolaren... El jorn aquell fou la primera causa de la mort i dels morts; puis no l'aturen ni el parer ni la fama, ni medita furtiva amor: l'apel·la matrimoni, i amb aquest nom dissimulà sa culpa. De continent la Fama de la Libia va per les grans ciutats: és voladora més que cap mal dels altres mals la Fama: és mòbil ella, i via anant, treu forces. Es petita primer i paoruga; després s'adreça gegantina a l'aura; per terra va, mes té la testa als núvols. La Mare Terra la pari, prenyada de divina furor, germana extrema (segons diu hom) de Ceo i Encelado, àgil de peus i d'incansables ales. Monstre horrorós i gran; tants ulls com plo- un ull vigilador sota quiscuna; [mes: tantes llengües com ulls, i tantes boques que ressonen, com llengües; i altres tantes orelles que s'adrecen. (Meravella!) Durant la nit vola entre cel i terra; son vol és estrident per dins la fosca; no acluca els ulls en dolça són: de dia se posa i guaita al cim d'una torre alta o d'un palau, i les grans urbs aterra; tant conta coses males i fingides com és de coses veres pregonera. La Fama, doncs, llavors omplia els pobles de ralladica varia, i publicava lo ver i lo no ver d'igual manera, i en prenia delit: deia que Enees era arribat, nascut de sang trojana, que maridar-lo se dignava Dido gentil; que tot l'hivern, tan llarg com era, deportats s'eren en molleses, presos de vil plaer, sens cura de llurs regnes.

Trad. de LLORENÇ RIBER.

INFORMACIONS DE "LA REVISTA"

CATALUNYA DAVANT LA GUERRA EUROPEA

Passa a l'entorn dels homes d'avui un dels més culminants i transcendents esdeveniments de l'Historia. Som en un tombant del llarg camí de les gèneres. En aquests mesos de lluita, se decideix la sort dels pobles per alguns segles. Els dies d'ara governaran les centúries futures...

¿Quin és el pensament de Catalunya, la patria nostra, davant la guerra gran? Heus aquí la gran curiositat que nosaltres hem sentida. Per satisfer-la hem condensat dins les preguntes d'un breu qüestionari els punts

principals que interessen directament a Catalunya, i hem demanat que les contestessin aquells catalans que dins la nostra vida nacional representen una valor personal o política, sense limitar el camp de la nostra enquesta—que hem volgut que fos ampli—per consideracions ni preferència de partit o escola.

Publiquem avui el qüestionari i les primeres respostes rebudes.

La nostra informació seguirà en altres números de la Revista.

QUESTIONARI:

- I.—Creu que els principis nacionalistes, que són el fonament doctrinal del catalanisme, tenen una participació essencial en la lluita?
- II.—Pensa que el desenllaç de la guerra influirà en el moviment nacionalista de Catalunya i en les possibilitats del seu triomf?
- III.—Quina posició opina que ha d'adoptar Catalunya davant la guerra europea?
- IV.—Quines lliçons considera que ha de treure Catalunya dels esdeveniments actuals?

CONTESTACIONS REBUDES

D. MARTÍ I JULIÀ.

1.er D'una faisó directa no; mes indirectament sí, perquè aquesta lluita més que una brega econòmica com s'ha suposat, és una veritable guerra espiritual per encaminar l'humanitat civilitzada vers l'imposició de la llibertat, que si als segles XVII i XVIII deslliurà en una gran part a l'individu, ara als començaments del segle XX i per l'avençament científic i econòmic, ha de determinar-se la llibertat de les nacions, col·lectivitats naturals que són element orgànic de l'humanitat i a les quals s'ha de juntar per conseguir la llibertat econòmica dels homes, la llibertat de l'individu i la de la nació, per als fonaments de la federació universal de les nacions, forma orgànica natural de l'humanitat. La guerra de ara no és res més que una iniciació dels temps lliberadors que vindran; és la guerra per la pau que per-

meterà que els homes lluitin civilment per l'avenç humà.

2.^{on} El desenllaç de la guerra, malgrat que triomfin els representatius de la llibertat, per no res influirà en la lliberació de Catalunya. L'inodaptabilitat de l'Estat espanyol a les modalitats modernes de la consciència universal, la deshumanització i desnacionalització en que's troba la consciència catalana i l'atrassament ètic de la nostra política nacional, impideixen, al meu pensar, en absolut, que ara per ara els resultats universals de la guerra determinin a Catalunya acció de veritable eficàcia.

3.er Els fets han provat que la consciència de Catalunya deshumanitzada i desnacionalitzada, com ja he exposat, l'acovardiment civil i l'utilitarisme semita, la tenen en tanta coacció que no ha arribat a dir palesa-

ment la seva paraula en aquest transcendent problema humà. Fins reconeixent-hi una forta corrent d'opinió favorable als al·liats, tothom se decanta per la neutralitat; i en els plets del món la neutralitat és la mort, és no ésser al món, és passar la vergonya de no posseir tots els drets i els deures de ciutadania universal que bateguen els pobles vius.

La posició que hauria hagut d'adoptar Catalunya és tota altra de la que ha adoptat, per més que cal dir, senzillament, que les nostres deficiències i desviacions nacionals són les que'ns tenen amarrats a l'inacció, a la feblesa de l'espiritualitat nacional.

4.^{rt} Només n'ha de treure una de lliçò: Rehumanitzar-se, renacionalitzar-se, recatalanitzar-se, reuniversalitzar-se. Així és com els pobles són vius. Jo hi tinc plena fe, malgrat que regonegui les grans dificultats que s'han de vèncer, que Catalunya es rehumanitzarà, es renacionalitzarà, es recatalanitzarà i es reuniversalitzarà i que en els problemes que més endavant discuteixi el món, Catalunya hi dirà la seva paraula, serà llavors, quan la digui, quan sia element de la consciència universal, que s'esvairàn les vergonyes humanes i nacionals que als temps d'ara ens tenen l'esperit adolorit als que'ns sentim dintre la nostra vida l'efectivitat fortíssima de la nostra nació catalana.

EL MARQUÉS DE CAMPS.

1.er La guerra actual se'ns vol presentar per l'element intel·lectual com un còs a còs de dues civilitzacions, de dues cultures, la llatina i la germànica. La llatina, representada per França, que jo poso de banda perquè França és sols un accident, *une frivolité* de la verdadera lluita entre Anglaterra i Alemanya.

Els pobles Slaus no'ls prenc en consideració: 1.er perquè sols han estat, per als germans, un pretext de guerra, i per als al·liats, un factor que somniaren decisiu; i 2.^{on} perquè no conec ben bé la seva fesomia especial.

La vera lluita és, per a mí, entre'ls germans i'ls anglesos, no entre la civilització o cultura germànica i l'anglesa; perquè, avui dia, amb la comunicació i canvi d'idees, tot resulta barrejat, i és poc menys que impossible, posar fronteres tant definides com s'intenta posar.

Mes, és indubtable que la lluita anglo-germana ha surgit com una qüestió de vida, d'expansió dels dos imperis.

Tots dos pretenen monopolitzar, al seu profit, el comerç mundial, i d'ací la guerra econòmica, que degenera en brutal per les dues parts. Anglaterra vestint millor els propòsits amb formes refinades per enganyar els esperits poc reflexius, i Germania amb més cruïssa, dient, al pa, pa, i al vi, vi, i que revolten tota consciència honrada, asquejant-la del progrés i de la civilització si aquell fos el seu resultat.

Manca l'idealitat d'una cosa gran. No hi ha esperit, sols la matèria imposa el seu jou, mes, entengui's que la concupiscència és col·lectiva i sostinguda per una llei

constitutiva dels dos pobles, llei interna, no escrita, però viva, com que és la característica de tots dos.

Caracteritza la constitució interna anglesa, al meu entendre, l'escola de Bentham, proclamant la supremacia individualista.

Caracteritza la constitució interna germànica, l'escola de Hegel, proclamant sobre la llibertat individual la supremacia d'un Estat fort, previsor, protector de totes les activitats individuals i regulador de les mateixes, però respectuós amb les diferenciacions naturals.

Anglaterra individualista.

Germania estadista.

Aquesta és la diferència fonamental.

I amb això queda fonamentada la meua impressió referent a la participació que'ls principis nacionalistes tenen en la lluita.

Catalunya desitja la seva autonomia. El catalanisme, dins de l'Estat Espanyol, no és altra cosa.

Veïam quina és la constitució interna de l'esperit català.

Aquest, després dels segles que ha sofert l'acció absorbent de l'element central, està tota contrafeta, i és viciada.

Per çò és fonament individualista, amb exageració evident d'una condició bona, convertida avui en un verader vici, amb una deformitat del caràcter català.

Els anglesos deixen a l'individu que amb son esforç faci sa via; nosaltres, els catalans, solem posar en el camí dels nostres conciutadans totes les pedretes possibles per fer-los encepegar, si no podem fer-los caure.

Per çò ha estat un gran bé l'influència de l'element estadista germànic en nostra joventut, metodisant els seus impulsos, regulant les seves idees i enfortint, amb la solidaritat de tots, les energies de la seva voluntat.

2.^{on} Donada l'acció d'imprevisió que regna en el Govern Espanyol, que ha deixat passar sense aprofitar-la l'ocasió de preparar-nos, durant la guerra, per al moment de la pau, entenc que naix per a Catalunya i les regions vives del litoral, un gran moment de suprema responsabilitat patriòtica.

Caldrà que una vegada més el litoral salvi a Espanya, i per aquest moment convindria extraordinàriament que templéssim la nostra característica individualista amb una vera disciplina estadista regional catalana.

3.er Catalunya té que procurar l'unió política de tots els seus fills; per deixar sentir tot el pes de la regió dins de la governació de l'Estat espanyol, amb tota la prudència i ductibilitat possibles, per sumar sa acció a la de les altres accions de les altres regions vives que, com nosaltres, vulgair fer surar la nau d'Espanya.

4.^{rt} Les lliçons que Catalunya pot treure de la guerra són:

Que cada dia s'ha d'enfortir més i més econòmicament, procurant, en lo possible, organitzar totes les seves activitats i fonts de riquesa per valdre's, a sí mateixa, en la major intensitat possible.

Activant sa cultura.

Organitzant sa banca.

Fomentant sos cultius i intensificant sa producció agrícola, ramadera i forestal.

Orientant el seu moviment industrial a la transformació dels seus valors agrícoles i miners.

Preocupant-se més del comerç marítim, no sols amb Amèrica i Àfrica, sinó amb els pobles de l'Orient i del N. d'Europa.

F. LAYRET.

Essent els caràcters fonamentals de la present lluita, en el seu aspecte polític, una defensa de la llibertat humana i del règim democràtic contra un criteri mig-eval d'organització política, i de les petites nacionalitats contra els corrents de l'imperialisme dominador, crec indubtable que interessa fonament a Catalunya el desenllaç de la guerra, encara que sols sigui des del punt de vista nacionalista. Podria semblar que no està en joc el principi de les nacionalitats pel fet d'esser Alemanya i Àustria, les nacions agressores, dos imperis federals, i en canvi Rússia, que defensa la independència de Sèrvia, en el seu règim interior oprimeix les nacionalitats que té sotmeses. Però no'ns hem de deixar enganyar per les apariències i, examinant-ho amb detenció, veurem que ni Alemanya ni Àustria són federacions amb un peu d'igualtat per a les nacionalitats que les constitueixen: Alemanya és un Imperi federal sota l'hegemonia de Prússia, i sols revolucionàriament podria canviar semblant estat de coses, donada la seva constitució; Àustria, és una monarquia dual, dominada pels pobles alemanys i magiars, que tenen subjectes a tots els altres. De l'esperit absorbent de Prússia n'és bona prova la conducta observada envers l'Alsàcia Lorena i la Polònia alemanya. Ni l'un Estat ni l'altra respecten, en la constitució interna, el principi de les nacionalitats. I si bé és veritat que Rússia és una autocràcia i ha tractat d'ofegar el lliure desenrotllament de les nacionalitats que oprimeix, deu considerar-se que, diguin lo que vulguin els germanòfils, Rússia és un factor secundari en el contingut espiritual, i fins material, de la present lluita. Per altra part, a l'acabament d'aquesta, és probable que s'operi una transformació del règim rus, en el sentit d'una major llibertat, per a Finlàndia i Polònia, gràcies a l'influència de les idees directrius que la pròpia Rússia sosté en la guerra.

Recordem que'l seu origen material prové d'un atentat d'Àustria contra l'independència i dignitat de Sèrvia i del comès per Alemanya contra Bèlgica.

Al meu entendre, en l'aspecte ideal de la guerra hi lluiten dues concepcions ben diferents del nacionalisme. Parteix la primera de la doctrina que suposa que en cada moment hi ha un poble escollit que representa el major grau de cultura, i per aquesta raó té el dret i el deure d'imposar-la, fins per la força de les armes, als demés pobles de condició inferior. És un nacionalisme agressiu envers les altres nacionalitats, perquè preté dominar-les i suposa que la major intensitat espiritual radica en la nació materialment més forta. Alemanya representa, en la lluita, aquest concepte. L'altra doctrina nacionalista

sosté que tots els pobles tenen dret a la vida, essent l'humanitat més rica i fecunda com més variada sigui la totalitat dels seus elements. Un poble que desapareix, una nació truncada en el seu desenrotllament, són pèrdues irreparables per al contingut de l'espiritualitat humana. És clar que en els pobles passa com en els homes, havent-hi jerarquies, en quant a la major o menor excel·situt de la seva obra; però no és precisament un índex que tingui major potència espiritual el que necessita ofegar la dels altres pel lliure desplegament de la pròpia. Tampoc pot equiparar-se la força ideal dels pobles amb la força material ni amb la major extensió de territori: grans imperis militars han desaparegut sense deixar rastre en l'història, i, en canvi, l'humanitat deu, potser, els més rics tresors espirituals a pobles petits i políticament dèbils. Aquesta concepció de la lliure coexistència de pobles i cultures, la representen avui Anglaterra i França.

Plantegat en dits termes l'aspecte ideal de la lluita, des del punt de vista nacionalista, és evident que Catalunya té un interès primordial en el triomf de la darrera concepció, puix, si prosperés la primera, significaria la mort de les seves reivindicacions nacionals; que, feliçment, en el present cas, estan d'acord amb l'aspecte general humà de la lluita.

Però ¿podrà Catalunya assolir el seu ideal limitant-se a contemplar impassible i platònicament la lluita? Els pobles que han lograt la realització de les seves reivindicacions nacionals, l'han degut quasi sempre a saber aprofitar, en benefici propi, el moment de fortes convulsions internacionals. Jo dubto que torni a presentar-se per a Catalunya una ocasió més favorable que l'actual. El futur Congrés de la pau no resoldrà solament respecte a canvis de demarcacions territorials, sinó també conflictes interns de certs Estats que estan formats per pobles diferents. Jo crec que, si entre'ls nostres polítics hi hagués un veritable home de estat, no li fóra difícil fer valer, en el sentit que convingués, la força que Catalunya representa dins d'Espanya, per a lograr, en canvi, la consagració de la seva autonomia. La forma de fer-ho depèn de molts i variats factors. An els líders de les diferents branques del nacionalisme català corresponia valer-se dels medis necessaris per obtenir el fi indicat; però tots els indicis ens fan creure que, per lograr les aspiracions de Catalunya, han deixat passar un moment, potser únic, i és molt difícil que torni a presentar-se.

FREDERIC RAHOLA.

1.er En el fons de l'actual guerra europea, prescindint de l'aspecte econòmic, hi batega l'esperit de les nacionalitats opreses. Se pot ben dir que comença per causa de l'ansia de Sèrvia de voler recobrar la Bòsnia i l'Herzegovina, arrebaçades pels austríacs alemanys al block bàlcanic. França no més somnia en el rescat de l'Alsàcia i la Lorena; Polònia es arrocega a la lluita pels bel·ligerants, prometent-li tots el retorn a sa integritat i independència. Itàlia ha sentit remoure's

el seu delit de recuperar Trieste i el Trentino; Grecia totes les seves reivindicacions hel·lèniques; Rússia pugna per la consagració de l'eslavisme europeu, i Alemanya i Anglaterra per l'expansió de les seves respectives nacionalitats i races, fundada en la possessió de les colònies, i en el domini dels mars i dels mercats. Per últim Bèlgica ha sacrificat tota la seva riquesa i la sang i la felicitat d'una generació per assegurar en l'esdevenidor la seva nacionalitat que ha lligat a la simpatia de tots els pobles i que avui té la fermança del món enter.

2.6n El tractat que posarà terme a la guerra tindrà per fonament la regulació de les nacionalitats malmeses per l'imperi de la força. Al començar l'Etat Moderna, el renaixement va portar-nos a les grans monarquies absolutes que enderrocaren el feudalisme i les nacionalitats que s'englobaven dins d'un sol grup, amb govern propi inspirat en el règim representatiu. Se va venir a formar grans unitats, sota la influència clàssica que feia ressurgir el sentit imperialista romà i els somnis de domini universal.

La guerra actual, que ha llençat tot el món contra d'Alemanya, significa el desig d'acabar amb aqueixes tendències absorbents d'un poble que preten dominar el món, ben clarament manifestada en aquell «Alemanya sobre tots» que és el crit de guerra dels teutons, que proclamen i practiquen el sacrifici dels pobles dèbils i petits, en ares de son anhel d'Imperi Universal. Per això els pobles d'origen anglès, acudeixen entusiastes a la lluita, segurs que'l triomf dels al·liats aferma l'autonomia i l'independència dels pobles petits. La pau per força entranyarà el regoneixement de l'esperit particularista, que per implicar una nova diferenciació dintre de les grans unitats, porta en sí un alè de llibertat col·lectiva que donarà energies i força a les nacionalitats ara absorbides.

Aqueix moviment de tendències particularistes i autonòmiques que seguirà a la pau, té de influir en el creixement del moviment autonomista de Catalunya, així com el predomini de l'idea de monarquia universal, en iniciar-se l'etat moderna, va ofegar son esperit local, enrunant ses prerrogatives i privilegis que estaven en pugna amb l'absolutisme real.

Els moviments de les idees adquireixen una extensió que, al formar ambient, s'infiltra en la opinió, i marquen orientacions als pobles i als governs.

3.er Catalunya deu impulsar el manteniment de la neutralitat d'Espanya, sense perjudici de manifestar ses simpaties per la sort dels pobles petits i opresos, la qual sort se decideix en la present guerra, i molt especialment la de Bèlgica que, al recobrar amb més força sa independència, senyalarà la sort de les febles nacionalitats amenaçades o opreses.

Catalunya en tant deu treballar intensament per organitzar la mancomunitat, per donar cada dia més relleu a sa personalitat dins de l'Estat espanyol.

4.rt Davant del exemple d'Anglaterra, que no anava desencaminada al pretendre l'implantació a Espanya del servei voluntari.

Davant del sacrifici de Bèlgica, que la resistència al domini de la força aixeca el dret dels pobles i aferma la nacionalitat.

Davant dels fets econòmics, la necessitat de bastar-se a sí mateix en tot allò que sigui possible, nacionalitzant els instruments de treball, de crèdit i de transport per salvar l'isolament en què es troben els pobles que en això depenen dels altres, quan una guerra commou el món.

ROMÀ JORI.

1.er No és essencial la participació dels principis nacionalistes en la lluita, tal com són fonamentats en la doctrina catalanista. Rès més eloqüent que'l fet positiu de Polònia. Se parla de la tradicional condició d'aquesta nacionalitat, que's vol ressucitar no per necessitat imperiosa d'una afirmació polonesa, sinó per conveniències de política internacional. Per altra part, Bèlgica, nació mitat flamanda, mitat valona, creada artificialment ahir, en virtut de tractats convencionals, avui se fon en un acte de suprem heroisme en un sol cos i en una sola ànima. Si alguna de les potències bel·ligerants invoca principis nacionalistes en el sentit doctrinal, sols ho fa per col·locar la defensa dels seus interessos en un terren de dret.

2.6n De cap manera, ni moral ni materialment. No pot influir materialment per la situació topogràfica de Catalunya, allunyada en absolut dels llocs en litigi i dels punts estratègics de la lluita. Sols en un aspecte econòmic—i no nacionalista—per rebre influència segons sigui el desenllaç de la guerra, per la seva actuació comercial en el Mediterrani. En quant a influència moral, serà ben poca. Res té que veure el nacionalisme en aquest aguerre (sí, el patriotisme). Un cas: no lluiten els bel·ligerants per afirmar la nacionalitat d'Alsàcia, sinó que's disputen la seva possessió.

3.er La posició que té de adoptar Catalunya davant la guerra ha d'ésser resoltament favorable an els al·liats. El triomf d'Alemanya representaria la seva entrada a la política del Mediterrani, ja per la seva ocupació de Turquia, ja per els punts que s'apoderés de la península Ibèrica a la vessant nostra. Ha de considerar Catalunya que Alemanya, per lo que fa referència a la petita producció i a la indústria de baix preu, font principal de la seva prosperitat econòmica, és la natural enemiga i la competidora. L'espionatge alemany sobre'l camí que segueixen els productes catalans, és gran, actiu i sense interrupció.

4.rt Que tot gran imperi sols porta al desastre; que val més menjar poc i pair bé, i que'ls pobles petits i rics són els únics que tenen raó d'ésser contribuint amb major eficàcia a la bona marxa de la felicitat humana. I com que Catalunya ni pot ni deu apartar-se mai del Mediterrani, tot lo alemany, guanyant o perdent, ho té de rebutjar per natural, instintiva i senyorial aversió.

PREGUERA A LA FE

Sóu dissemblants, rossa i bruna,
mes teniu l'aire germà.
Si Esperança em du de l'una
tu em duràs de l'altra mà,
i ma vida serà pia
i el meu pàs no's mourà en va.
I viuré com un infant
que ho creu tot i s'extasia...
Un jorn fou que't defugia
que tu em cridaves de lluny:
he pecat de gosadía,
i ara el meu pecat me puny.
Fe, senyora dels humils,
tu que tothora ets propícia,
i àdhuc dintre'ls cors més vils
sabs trobar-hi una clarícia:
vina al meu, que és tot obert,
i com terra assaonada
sols espera la petjada
del benèfic sembrador.
Sembra-hi tu manta llevar
de flors altes de virtut.
O jardí de pulcritut
que seràs, cor meu, si resta
Dóna Fe per jardinera!
O divina missatgera
entre'ls homes i el bon Déu!
dóna'm l'ànima xalesta,
que vull viure vora teu;
tu em faràs un pic més bona
i creient, que prou me cal,
tu sabràs fer-me ben dòna
sempre forta i sempre igual;
i quan l'Alta Veritat
vulgui fer-me cosa seva
tu em diràs: «dòcil posat!»
I quan hauré traspasat
seguiràs—dolça veu teva:—
«Aquest és, no hi plou ni hi neva,
sant camí d'eternitat.»

Ara vina al meu costat,
que s'acosta el ben-amat.

LLUNYANÍA

Diu una veu dins el pregón:
«Perquè tan sola, O fina amada?
Jaqueix el dol, que avui el món
ve a tu per via insospitada».

—«Si entra la gent a dintre meu
per vils camins i d'amagada,
ai! de la gent no és aire lleu
el de la meva revolada!»

Diu altra veu: «Va ser ahí
que el teu amat, dins la vesprada,
a ta mirada s'abscondí:
demà el tindràs ja de tornada.»

—«No vull conort ni que'm mentiu.
Si pel doló alguna oblidada
virtut dins l'ànima reviu,
vull del dolor tota l'amplada.»

I encara una altra com un dard:
«I què sabs tu, O enquimerada,
de ço que vols? Baixa l'esguard!
La llei del món t'és ignorada.»

—«Dius bé. No és gracia de la ment
aquesta llei. Massa ufanada,
se'n vestiria impudentment
—ai folla ment sempre gosada!—

Mes jo la sé dins l'esperit,
—era la terra just nou-nada
que dita em fou—dins l'alta nit
jo feia un punt de l'estelada.

I jo per ella veig el sol
quan negra nit és davallada,
i quan prop meu s'obstina el dol
ella em fa l'hora reposada.

Veus de la Serra, no em planyeu,
que Amor dins l'ànima és entrada.
Sols amb l'Amor?... Qui m'ho retreu?
L'amat vindrà una altra vegada.

CLEMENTINA ARDERIU.

MORALITATS I PRETEXTES

Es de doldre que alguns homes d'aguda espiritualitat, s'entretinguin en comentaris al marge d'un llibre, o d'un discurs, o de la vida d'un altre home.

Quedar-se al marge, és renunciar a la possessió; acontentar-se dels homes i de les coses dels homes amb una noció reduïda, gairebé per al consum natural i per ús quotidià.

I tanmateix el pensar és quelcom més que una funció digestiva.

* *

Un home he conegut que llegia molt i vijava molt i cultivava l'exercici de la sensibilitat.

Però aquest home no fou profitós al seu

poble ni arribà mai a coneixe's ell mateix, perquè el parlar li duia l'oblidança.

* *

Tant poc interessant com aquest home qu'oblida les coses en parlar-ne, és aquest altre home qui vol fer dels aforismes una llei de parlar.

D'ell, diu la neciesa que cada paraula és una sentència. La Mort el sorprèn definint, i ell voldria deturar-la.

Mes contra la Mort no hi ha cap aforisme. Ell aleshores dubta un instant.

I aquest sol instant li valdria tota la vida si no fos mort ja.

JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ.

LLETRES

Una literatura madurant—ara la nostra—és alguna cosa delicada, somptuosa i complexa com una pubertat. Cap extremiment, cap ensomni càl·lid, cap hora beata sense la seva significació profunda. Cap entremaliadura, tampoc. Ni val a creure que res s'esdevingui isoladament, només perquè no dugui damunt del front una explícita—massa explícita, impúdica explícita fóra—etiqueta de classificació: a l'espectador d'una juvenesa mòbil li cal un suplement de fe a la percepció impacient dels seus ulls.

Però qui, en una literatura que's robusteix, que conquista grau per grau la consciència de la seva força i la seva direcció—ara la nostra—se sustreuria del moviment per guaitar-lo com qui de la riba estant guaita quiet el córrer d'un riu? Aquesta edat heròica nostra és un bon xic artificial; si no és impura, almenys no és ingenua. Els dies de l'epopeia passen una vegada sobre una nacionalitat, i no'ls revoca pus ni la més ditxosa Renai-xença; l'heroisme civil, amb la seva paradoxa punyent de l'afirmació individual dins de la gran col·lectivitat, crea una lírica: més endavant, en el suau llanguir de la plena maduresa, una crítica.

Una veritable crítica paral·lela a l'eclosió lírica, i encara més: un intent de definició viva d'aquesta eclosió, ens apar una obra monstruosa i negativa d'*heautontimorúmenos*. Això cas que pogués reeixir; perquè cadascun d'aquests impulsos—l'èpic, el líric, el tràgic, el crític—s'ensenyoreixen de totes les forces divergents, deixant-los només una autonomia enlluernadora: no és lírica, profundament i merament lírica avui tota la complexa actuació catalana? Així la crítica esdevé lírica, és a dir, deixa de ser crítica. Ni hi val res qualsevol esforç impacient—impacient per no dir-ne petulant—en contra: imagineu una pubertat conscient a base de les obretes de Miss Wood-Allen?

Convenen però els crítics; la llur labor serà una mena de pedagogia, vetlladora sobre l'integritat dels conceptes radicals. Aquesta pedagogia advertirà, que la llibertat del gust és al cap i a la fi un refugi negatiu dels covards del gust: «existeix sobre tot una veritat literària», deia Brunetière. Recordarà que mai els grecs no perdonaren a Zòil l'haver ferit amb un escapel de raó eixuta la gràcia gerda d'Homer. (Tant mateix, per mantenir la necessària il·lusió d'una edat heròica, ens cal bona cosa d'abandonament al pur goig i al pur comentari dels sentits.) I trobant-se com se troba al costat d'una bella ardentia filològica, curarà que el llenguatge no s'ensoperbeixi fins a creure's que ell té la seva fi en ell mateix i donar-se a l'erma delícia de l'auto-contemplació.

Tant tendrament púbers som encara—si no és que ja som tant revellits—que encara no hem gosat d'encimbellar un emperador damunt la cima d'aquesta pedagogia. Ben segur que ningú se'n és mostrat prou digne. Perquè això és un moviment ben espontani de les grans floracions literàries de dubtosa ingenuïtat—ara la nostra. Un emperador de la pre-crítica, amb els seus ministres i tot! Un emperador que nomenés graus i dignitats, i recompensés i banís i legislés! Que res se fés sense la seva suprema inspecció liberalíssima! Ara que après les individualitats s'aniràn formant les escoles, que ja s'oviren els dies de la plena homenía, eternament igual en l'incessant espelliment de les virtuts inconegudes, restes d'aquest emperador almenys un codi del gust racial, maldament fos només per conservar el record fecunde d'una pubertat graciosa.

Però ara per ara, acontentem-nos, que tota la nostra feina crítica, a més de la discreta pedagogia que deïem, sigui una catalogació provisional, un despullar l'obra dels ornaments per conèixer n l'esquema (quan l'esque-

ma existeix...), que és la seva gènesi, la seva posició i les seves relacions dins aquesta divina simfonia inacabada de la nostra literatura present; acontentem-nos que la major victòria sigui ara, que en arribant a l'entranya de l'obra

poguem llegir-hi un pressagi, si és que ja no'l llegiem en l'aire del seu volar.

CARLES RIBA.

TEATRES

ORIENTACIONS

Omplir durant uns quants mésos la rubrica *Teatres* sense haver donat compte de cap estrena, heusaquí un ideal deliciós. Conservar al menys el dret a comentar o no l'actualitat dramàtica, tot i vivament interessant-se per coses teatrals, heusaquí un saní exercici per defugir el revisterisme en el qual naufraguen constantment crítics talentosos.

Caldrà justificar un interès sostingut envers l'escena, enfront la certa repugnància que ella inspira a molts doctes esperits delicats? No caldria vindicar l'escènica del modern estigma d'art literaria inferior, genre contaminat de populacèria?

Si no el considerar l'importància enorme d'aquest capítol d'estètica social, esvaeixi aquells escrúpols la recordança dels esperits de grans senyors qui han afecionat el teatre; qui han sabut fruir l'artifici d'aquesta beutat vivent. Cal potser tot l'esperit d'un gran senyor, de la sang o del pensament, d'un gran senyor dic qui aspiri a ordenar el món o al menys, senti la forta necessitat de pensar-lo en harmonia, per amar com cal (així ama el viu organisme de un exèrcit) la ordinació de la festa humana que en l'escenari es combina.

Ha estat, en efecte, l'amor delectívol de grans senyors qui ha fet possible al teatre—a Atenes, a Londres, a Madrid, a Versalles, a Weimar—florir en ses produccions més pures. En aquesta amor de l'escena els grans senyors Lluís XIV i Goethe es donen la mà. Res diu això contra'l caràcter social i popular adhuc del teatre, ja que mai el poble ha estat respectuós de la Bellesa com en èpoques de grans senyors.

Explicarà doncs que el *gran teatre* hagi estat cada cop més impossible segle XIX avall, el fet llastimós que prínceps i pensadors hagin vingut perdent esperit senyorívol? Compendrem així que hagin invadit la gran escena tantes perversions del gust, tantes plebees passions, tantes emocions vils de inquietes ignoràncies, tants falsos problemes morals, socials i estètics que els grans senyors de la sang i del pensament consideraven de tot temps resolt? Aquesta impúdica invasió de inquietuts primitives—del romanticisme parlo—qui ha enterbolit totes les arts i ha portat la confusió entre llurs gèneres, no haurà fet fogir per sempre de l'escena la pura beutat que altre temps l'enjoïava?

Diguem com un esperit mediocrement penetrador no pot confondre aquest pur esclat que enyorem nosaltres amb el mentider de l'escena moderna; amb les abominacions del reclam empresari, els oripells del mercantilisme, les falses opulències decoratives; ni amb el

bluff dels Maeterlinks, el rastaquerisme estètic dels D'Annunzios, les barroeres temptatives dels Antoinès, les grotesques ganyotes dels Novellès...

Amb la calor d'aquella febre que Rousseau comunicà un segle abans a tota Europa, es revifà la nostra llengua—que no, com s'havia cregut, renasqué la cultura nostra. A l'improvisar-nos una cultura, a l'assimilar-nos les funestes fórmules forasteres, rarament acompanyaren la bona patriòtica voluntat el saber, la prudència ni la convenient preparació.

Enlloc, però, la improvisació i l'analfabetisme cultural foren gosadíssims entre nosaltres com en el teatre. Enlloc les complacències de la crítica, les sugestions fàcils de bons èxits casolans, foren tant funestes; per molt de temps creguérem tenir un teatre nacional, quan no ja retrobats, ni sisquera recercats eren els accents de la pròpia superba tradició cultural. I el teatre nostre gosà sense por de comprometre'ns, fer la prova d'Europa. D'Europa qui en mig dels pitjors deliris de la febre romàntica, no havia mai deixat de beure (malgrat que fos sin escasses i enterbolides en certs moments) les aigües riques de ses tradicions d'art, seculars. Ja ho hem dit en altre lloc: ¿què podia oferir el teatre nostre a Europa «com a representació» perfecta i acomplida no de lo ètnic exterior, ni de lo baixament sentimental o passional, ni de la ressonança que hagin pogut tenir aquí literàries fórmules estrangeres, ni de les aspiracions polítiques i socials del moment, sino de quelcom més alt, ben nostre que fos espiritualitat, idea, intel·ligència, d'allò que altre temps floria per a glòria de la nostra raça en esperits altíssims de legisladors, de filòsofs, de poetes?

D'uns quants anys ençà, però, l'*Aurora* Europea que Nietzsche anunciava—diguem-ho abusant del imatge—ha tocat amb sos dits de rosa selectes esperits d'aquí. Una sanitosa renovació de l'ambient espiritual, ha bastat per fer veure la nul·litat de moltes preteses valors. I entre aquestes, gairebé totes les del nostre teatre. La seva crisi actual és justa i és sanitosa. Mes caldrà pensar en l'esdevenir, que serà tal volta demà mateix. En l'adveniment pròxim, que tot anuncia, d'una època de grans senyors, la noblesa dels quals se dirà intel·ligència.

Caldrà preparar els esperits, per al dia, imminent sense dubte, que poguem demanar el luxe d'un Teatre, nosaltres qui hem pogut assolir el tresor d'una Biblioteca.

J. FARRÁN I MAYORAL.

BELLES ARTS

D'ARQUITECTURA

ENTORN DE LA EVOLUCIÓ DE L'ESTIL

Com tothom sab, des del període neolític—és a dir, des de fa uns cent sigles—l'evolució psico-fisiològica de l'individu humà ha estat gairebé imperceptible. I no-resmenys, en aquest terme, breu certament en el mesurat esdevenir de les gèneres i dels móns, s'és acomplert el trànsit de l'home primitiu a l'home civilitzat, o millor civil, d'avui en dia. Ço que s'anomena el Progrés de l'Humanitat no és, doncs, la resultant immediata d'un perfeccionament de l'esperit humà, ni un desenrotllament de la natura física de l'home, sinó—diu Berthold Kern—de l'evolució social i de les produccions de l'humanitat. Tal invent realitzat avui, i sense el qual ens sembla que's faria impossible la vida moderna, és un senzill corol·lari de cent, de mil, descobertes anteriors successives.

Que no hi ha hagut radical trasmudança en les facultats intel·lectuals de l'home ens ho diuen prou bé, per exemple, d'una banda, la permanència de puerils legendes inventades pel primer *hominide* i que encara en el nostre segle satisfan l'horror al no-ser de l'home cult, i de l'altra la milenària filosofia de la Índia, i l'història de les Arts que's podrien dir individualistes, els fruits de les quals no depenen directament en llur gestació, d'util·latges de cap mena, físics o metafísics, perfeccionables per *continuitat* o per *acumulació*. Qui d'aquí deu segles sigui capaç d'esculpir un marbre amb la vida d'aquella cama drete del Faune Barberini—que transparenta el córrer de la sang—o de donar al seu verb la majestat del pare Homer, serà *encara*, malgrat de les modes i les escoles, un meravellós escultor i un magne poeta. Wagner no nasqué en la Grècia de Pericles, senzillament perquè no era possible.

I veusaquí l'embranchida prodigiosa de l'humanitat en la darrera centúria: per tal com en ella la *continuitat*, en el temps i en l'espai, i la *acumulació*, gairebé en progressió geomètrica, de les produccions col·lectives han assolit un grau de perfeccionament inconcebible en les velluries.

Però, mentres tant, per una rara conseqüència de l'avenç enorme del vuitcents, la nostra època ha estat la primera que ha pogut existir sense un estil arquitectònic francament caracteritzat. Altres vegades m'he entretingut en l'anàlisi d'aquest fet; ara consideraré solament un dels seus caires.

Potser la causa més fonda d'aquesta manca d'estil s'hauria de cercar en el fals concepte d'Art pura, en què l'Arquitectura és tinguda per tothom. La Arquitectura, en realitat, és l'Art aplicada a la construcció; sense que'l que sigui una Art aplicada li llevi res de la seva dignitat i

noblesa, car són passats els temps dels qui solament capien la bellesa vestida d'inutilitat. Avui ha estat ja possible que algú afirmés, entre nosaltres, sense fer-nos es cruixir, que la «utilitat constitueix en tota ocasió, com a tal, una certa bellesa».

L'Arquitectura és una Art com ho és la eloqüència, per exemple; de cap manera una Art pura, com són ara la música i la dansa, les dues més alades. I aixís, una obra arquitectònica pot considerar-se com una obra d'Art en el mateix concepte que's pot pendre com a tal una bella toilette. L'única obra arquitectural que pertany potser a l'Art pura, és el monument. I per això justament surgeix moltes vegades sense la intervenció de l'arquitecte d'acadèmia; l'escultor tot sol el concebeix i l'executa. Per això el monument és per essència *arbitrari*, la casa no pot ser-ho, d'una guisa absoluta.

L'estil en les obres d'Art pura és l'empremta personal d'una ànima d'artista. Diversament, l'estil arquitectònic—el veritable—és com la permanència petrificada d'una ànima col·lectiva. El vuitcents finà sense llegar-nos un estil, justament perquè fou l'època dels estils, en que l'estil veritable de les obres d'Arquitectura sigui retut pels erudits i els arqueòlegs, arribant-se a confondre amb llur decoració i tractament extern entenent-se com una cosa clavada amb agulles, que's posa i es treu amb quatre penjarelles i unes quantes motllures.

L'estil veritable radica en l'essència estructural de les obres i la seva evolució se fa per damunt de la voluntat dels arquitectes; aixís la nostra evolució ètnica se fa per damunt de la voluntat dels biòlegs. I com que cada material posseeix les seves estructures propies, ens sien o no conegudes, i el nostre temps ademés vé caracteritzat pels seus materials propis, l'estil del noucents—que els ulls subtils ja vesllumen clarament en els senyals de les coses—s'oferirà als ulls insensibles de la generalitat, tan aviat com els arquitectes perdin aquest delit per les dictadures genials, deixin batre el seu cor al ritme nou del moment que passa, i ens parlin amb el llenguatge humil de la veritat.

Es desconcertant i desolador que encara hi hagin ànimes cànides que, com qui no diu res, vulguin marcar orientacions per a la creació d'un *estilo arquitectónico nacional*, adequat segurament per a l'arranjament d'estancs, expeneduries de bitllets de la rifa i per bastir-hi *Delegaciones de Hacienda*. L'Arquitectura, entesa d'aquesta faísó, no fóra altra que «l'Art de disfreçar les estructures». I aquesta definició és inadmissible. La gentil autora de «Corinne», avençant-se an aquells beneïts temps deliquescents de les proses líriques i dels poemes en prosa, va definir l'Arquitectura dient que era «una música cristal·litzada». Si me li haguessin demanat una definició de la música, penso que se'n hauria sortit aixís: «Es l'Arquitectura dels sons». Leonardo, molt avans encara, havia jugat anàlogament amb pin-

tura i poesia. Benaurement, però, algún esperit subtil ens ha fet veure la fàcil carrincloneria que enclou manta vegada la paradoxa, i ja ens plauen més els jocs de idees que'ls de paraules.

L'Arquitectura, en el sentit més vast, és la plasmació artística de les esterees, amb una finalitat pràctica. La qual cosa la diferencia essencialment de l'Escultura: «plasmació artística de les formes esterees, amb una finalitat estètica.» Admetent la dita definició, els arquitectes poden agrupar-se en dues menes: bons i dolents, o amb altres paraules: arquitectes qui fan les façades *des de dintre* i els qui les fan *de fora estant*.

Quan aquests conceptes sien incorporats a l'estètica del noucents, ja no serà possible parlar, per exemple, d'Arquitectura de Cinema o de Kursaal, car allavors se desglosarà sabiament l'Art de bastir en dues branques mestresses, que ben possible fóra que un jorn acabessin per anomenar-se: ESTRUCTURALISME i PASTICERIA.

RAFAEL CAMPALANS.

ELS ESCULPTORS D'ARA

ENRIC CASANOVAS

La escultura de N'Enric Casanovas és de un valor per enter intel·lectual: però obtingut aquest valor, no pas per un artifici o sistema, per una norma previa, sinó per un fet de correspondència immediata i justa entre un valor de forma exterior, sensible, i la imatge cerebral o concepte d'aquesta forma. Valor de harmonia, doncs, la obtenció del que no es provocada, sinó produïda per un fet de generació espontània, per acció reflexa.

Al fet de visió o excitació produït per un valor de forma exterior, no correspon en la imatge de N'Enric Casanovas, la visió objectiva d'aquella forma, sinó que ella és ja obtinguda de una manera immediata, com un valor de harmonia, com a valor de concepte o imatge intel·lectual. I així, la escultura filla d'aquest concepte i aquesta imatge, és obtinguda sense un sistema i norma previa; es filla de una activitat natural, en la qual per res intervé l'artifici o manera arbitrària de producció.

Situar la escultura d'En Casanovas, en relació amb el que es valor centre i inicial de tots els valors nostres de restauració, el «Glosari», és dir que ella no és filla del «Glosari», sinó paral·lela a ell; és a dir obtinguda sense un sistema, sense una estètica a priori, sinó que contràriament, la estètica o valors de causa de aquesta escultura, les lleis que la efectuen, són deduïdes i arrencades d'ella i el procés lògic de producció de l'art, que es, de unes lleis a un producte, de una estètica a una escultura, el veiem invertit en la producció de N'Enric Casanovas. Si volem saber la estètica amb què ella se efectua i obté, devem reduir el producte, a un sistema, a una llei, a procediment.

Però En Casanovas és home de una sensibilitat perfecta. I així, hem senyalat que al fet de recepció de l'imatge exterior i formal de les coses, correspon en el seu intel·lecte, a manera de una reacció que acompanya el fet

de la excitació, no ja la imatge visual d'aquella forma, sinó la seva imatge cerebral, intel·lectual. I així és com, en resultat, al reduir i inscriure la seva obra en un sistema enter, en una estètica, veiem com aquesta, es el mateix sistema i la mateixa estètica que el «Glosari». Podem dir que la mateixa vibració i el mateix ritme que ha produït aquest, ha produït també, per una paral·lela continua i seguida, la escultura casanoviana. No es doncs, aquesta escultura, un fet aïllat de la filosofia del «Glosari» sinó un fet paral·lel a aquesta cultura; no filla d'ella, sinó complement i factor d'ella, per un fet de recepció continua, moment per moment, dels valors i causes que la formen.

La activitat productora, és per enter, en la escultura d'En Casanovas, joc: En Casanovas és l'escultor qui juga. Perquè la assimilació o explicació del fet de fatalitat, dels valors exteriors, no existeix en En Casanovas o existeix en grau mínim, ja que aquesta realitat exterior, o valors de resistència, se presenten en ell per acte reflexe convertits en valors de harmonia, en valors de concepte. Podem dir que aquesta escultura, és producte de un grau de potencia, major a la resistència; així, aquella traspasa aquesta, i el resultat és producte de la lliure activitat del joc, sense artifici. I així és com la escultura d'En Casanovas, té aquest dò seu, de una alegria completament hel·lènica.

N'Enric Casanovas es un sentimental qui defineix, i eleva el seu sentiment a raó: reb sensacions de una realitat i forma exterior, però per reacció immediata, coneix la condició d'aquestes sensacions i les localitza. Però la raó de les sensacions aquestes, està per ell, en un valor completament formal, físic. Així, aquesta feina de localització i raonament, que per nosaltres està en la classificació de la sensació i obtenció del seu sistema, en la seva reducció a fórmula, es per En Casanovas, donar forma a aquesta sensació, donar-li un valor plàstic, exterior. I ell, en conseqüència, no estima les seves escultures pel valor de concepte que en elles existeix, per lo que en elles hi ha de racional i reducció a sistema intel·lectual del valor de fatalitat o resistència de les coses, sinó completa i simplement, pel seu valor exterior de bellesa, pel seu valor de producte.

Aquest amor no és, en conseqüència, amor al producte, pel seu valor de tal, sinó amor al producte, pel seu valor de forma, de plàstica. Estimar al resultat per amor al resultat mateix, és romanticisme; però estimar el resultat, no pel seu valor de producte, sinó pel seu valor de forma, de bellesa, és hel·lenisme. I aquest és l'amor d'En Casanovas per la seva escultura; n'estima d'ella, el seu valor de forma, de bellesa; i si la situació de l'home qui treballa i qui juga, davant un valor de producte, es d'ironia, la de l'home qui juga, es el contrari.—Per En Casanovas la escultura i els valors de forma, són valors de producte, valors de dogma; i el marge de ironia, que és element essencial de la situació estètica de l'home en la doble actuació del treball i el joc, no és concedida per En Casanovas en els valors de escultura. Si en els altres, perquè ja hem dit que ell, no és el resultat que estima, sinó el valor de bellesa del resultat.

D'això, ne ve una major intensificació en el valor

intrínsec del resultat. Aixís, la escultura de N'Enric Casanovas, és una escultura completament superficial.—Una escultura, que es art de forma, la millor condició que pot posseir, és ser lo més superficial possible, lo més escultòrica possible.—La escultura d'En Casanovas, és superficial: tot en ella és forma, i res anècdota, o valors no escultòrics: perquè ella, no és filla de uns conceptes, no és filla de valors abstractes o fórmules, sinó filla i provinent de les sensacions exteriors rebudes. L'home d'arbitri, qui obté i produeix segons sistema, deu arribar a un alt grau de localització o classificació de les sensacions que reb, per deslliurar-les completament d'altres de condició no igual; la escultura filla de un sistema, deu ser una escultura completament localitzada, filla de un sol concepte. Però la posició de N'Enric Casanovas, no és aquesta; el procés de la seva escultura, és: una excitació, imatge exterior, vista o compresa per acció reflexa, com un valor de imatge intel·lectual, i manifestada. No és doncs una escultura filla de una localització de conceptes, sinó filla de una imatge, per procés completament directe, en el qual, cap factor que no sigui valor de relació i ponderació escultòrica intervé.

De l'exercici i actuació, quasi unilateral, de una sola activitat, joc, ne resulta una major i complerta intensificació en el valor de producte, en els valors de forma i harmonia de la seva escultura.

Però l'escultura, que és produïda per un procés deductiu, i no inductiu, no pot ser ensenyada per valors de efecte: necessita ser explicada i ensenyada per un

procés de causes, per sistema; o sigui, una Escola, necessita per formar-se, com a causa primera, de una estètica. La pedagogia és un procediment; i el joc, que és una activitat lliure, no pot ésser procediment. Home de procediment, ho és aquell en la doble actuació del treball i el joc; no és aquesta, la posició de N'Enric Casanovas, i d'això ne resulta la seva inhabilitació per a l'actuació pedagògica, per a la formació d'Escola.

Però si En Casanovas es inhabilita per a la formació d'Escola, la seva escultura, que es produïda sens un sistema interior, però que el posseeix, encara que exterior a ella, pot ser instrument per actuar pedagògicament.

Perquè N'Enric Casanovas, hem vist com per acció reflexa, reunia i se assimilava tota la gestió i el procés del «Glosari»; i aquest, es un sistema enter i un procediment.—Inscrita en aquest procés, no és la escultura casanoviana un fet aïllat, un efecte sens causa, sinó que te una raó determinant i entera; una lògica i un sistema, que encara que exteriors a ella, es la qui determina i produeix la seva formació. Aquesta lògica i aquest sistema, que ens diuen de una manera perfecta com sens una estètica pròpia, formulada, s'ha format la escultura de N'Enric Casanovas, és lo que millor afiança el seu valor. Perquè ens explica com ella és, malgrat ben produïda fora de tot sistema, un sistema: i en conseqüència, com ella, és instrument utilizable per a una actuació pedagògica, per a la formació d'Escola.

MARTÍ CASANOVAS.

DIETARI ESPIRITUAL

No per l'èxit sinó per l'eficàcia mesurem el temps. I aixís l'ahir, l'avui i el demà se'ns continuen d'aquella guisa que l'actualitat s'ens altifica amb una resplendor immortal, i d'un dia a l'altre s'esborren les dates en l'obra constant de l'esperit.

Les meteïxes lluites civils se'ns desprenen de la efimera oportunitat localista i és possible ja dins casa nostra a l'hora extrema d'una propaganda electoral fer argument de prosselitisme de les tasques culturals, obra de l'esperit, amparades i encoratjades per la Diputació de Barcelona. I això agavellant tota la pàgina central d'un diari polític i aconseguint el màxim aplaudiment popular.

Davant d'aquesta possibilitat no ens sorprenen ja altres possibilitats esperançadores com la publicació del primer cartell de premis de l'Institut també favoregut per la confiança pública amb la fundació del premi Vives, i l'organització dels primers cursos universitaris d'alts estudis i d'intercanvi.

La migradesa d'aquella regeneració del rebost i l'escola, que'ns predicaren en castellà, està renyida amb el nostre esperit. Contra el quietisme de l'Estat rebost,

hem afirmat la nostra capacitat de govern; i les conferències econòmiques celebrades a la Lliga Regionalista són penyora de seguretat davant l'incertitud del poder públic; vigorosa voluntat de ciutadania militant i conscient enfront una neutralitat que es una incomprensió.

Del sentit nacional d'escola contra el sentit limitat que ens imposa l'Estat rebost, be prou n'és afirmació el cicle de lliçons organitzat per la Societat Catalana d'Estudians, les campanyes de l'Eladi Homs i el resum del VIII Curs d'Expansió Comercial fet per en Rucabado al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de l'Indústria.

I encare, com un agensament d'aquestes profundes tasques, recordarem els Concerts de la Junta d'Afirmació catalana, les exposicions de *Les Arts* i els *Artistes* i les lectures de poesies organitzades per el Centre de la Mercè i per la Secretaria del Consell d'Investigació pedagògica.

I el treball silenciós de les nostres juventuts mentres alguns amb fallida vocació de comare ens bascanten en les penyes d'Ateneu o en les tertulies de les rebotigues.